

ПУТУЈУЋИ, СУМЊАЈУЋИ

Зоран Ђерић, *Чарнок*, Графомаркетинг, Нови Сад 2015

У књизи *Чарнок* (са поднасловом *Песничка монографија*), која већ својим форматом и илустрацијама одудара од конвенционалног поимања збирке песама, Зоран Ђерић наставља истраживање језичког и међујезичког простора, у који смешта динамику својих лирских записа. *Чарнок* је у исти мах и молитва (понајпре завичају), али и њена пародија, и речник појмова везаних за шире схваћени тематски круг завичаја (при чему локалитет *Чарнок* крај Бачког Доброг Поља, ауторовог родног села, заузима посебно место), па чак и софистицирани бедекер. Готово да бисмо, сагледавајући *Чарнок* у ширем контексту, могли говорити о сложенем песничком пројекту који се отвара за више нивоа читалачког ангажмана, а чији је идеални читалац не само онај наоружан различитим нивоима знања – од археолошког, историјског до лингвистичког и културолошког – него онај који је спреман да се кроз поезију креће и као кроз уметност речи, али истовремено и као кроз ризницу знања.

У „Пролошкој песни” аутор уводи два паралелна простора: један је спољашњи, предметни, унапред задат и уређен као систем, који се манифестује као чињенично стање. Део тог система, те конвенције, јесте и језик. Други простор јесте унутрашњи свет или литерарна егзистенција, где нема физичких ограничења. На овој дихотомији и настојањима да се она препозна и колико-толико ублажи, превазиђе, почива песнички поступак Зорана Ђерића. И када нам се учини да се ауторово лирско *ја* вешто скрива иза чињеница које се надовезују једна на другу, у виду изненађујућих дигресија које се смењују из стиха у стих, то може бити само једна од песничких игара: онај који селекује језичко преобиле је и те како присутан: знање које нам нуди је *његово* знање, свет који је премрежен цитатима је *његов* одговор на изазов глобализације и информатичке разуђености (хипер)текста; писци које наводи су *његов* преводилачки или поетски избор по сродности. Изазов азбучног акростиха примењен у свакој песни *Чарнока* само је формално ограничење, путоказ за успи-

њање маште ка царству облака („Царство облака је мој циљ”, вели песник у *Зосиујућој џесми* „Горе”).

Путовање, завичајност, бездомност, литерарне инспирације, међујезичке и етимолошке мотиве налазимо у новим песмама, што најновију Ђерићеву песничку књигу повезује са претходним. Чешће без основне „радње”, која није неоснована када је реч о овим мини-поемама од тридесет стихова, ређе са уочљивом потребом да се кроз њих исприповеда одређени догађај – као што је случај у песми „Земља”, где се говори о проналаску старог утврђења Чарнок – песник редовно поентира духовитом, каткад циничном опаском, којом изнету грађу проблематизује, доводи у стање парадокса: низ песама („Јерес”, „Изгубљеност”, „Корифеји” и др.) управо заснивају своју динамику на скепси спрам чињеничног стања, на имплицитном покушају да се оно проблематизује. Тако се у песми „Јерес”, која говори о Ђордану Бруну, након изношења „пресуде” овом филозофу („Оптужен је и спаљен као / Пример свима који мисле да постоје / Различити / Светови.”), лирско *ја* иронично пита: „Тврдећи тако нешто докле / Ђемо доспети?”

Поезија је чуварка језика, његових дијалектолошких посебности, његових лексичких својстава. За разлику од песника који пишу на дијалекту, сленгу, или пак стандардном језику, Ђерић се упушта у лексиколошко-поетски подухват. Он са позиције неког ко нормира и установљава (што је већ искорак у односу на начин на који поезија саму себе тумачи) посматра локализме, архаизме, интерјезичке термине. Када се неки од њих нађе у *Чарноку*, он се третира као одредница у речнику: утврђује му се најпре основно, а потом и друга, пренесена значења. Песнички пут Зорана Ђерића ка откривању језичке посебности краја о којем говори препун је споредних стаза: то није транспоноване говора у песму, то је његова научна, редакторска, а потом тек поетска инкорпорираност, са видљивим шавовима, на којима се чак инсистира.

Јасно је да метајезик и постмодернистички ауторски приступ тексту са низом коментара, алузија, цитата (од којих су неки и интермедиијални, односно рабљени из ликовне уметности), као и љупко ометање читаоца свиклог на линеарно читање, играју важну улогу у поетском рукопису овог аутора. Тај свој рукопис он у песми „Уместо биографије: Ђер, и, ћ” види као својеврсну импровизацију: „био сам, / Чак, принуђен да покажем своје лоше подражавање / Џеза, а не древних азбучних молитви, јер моје тело нема / Шта да баца у занос, до несвестице”. Управо у покушају да регулише дисбаланс између спутавајуће-телесног, спознатљивог, позитивног (граматичког, лексичког, бројивог), с једне, и несвесно-недокучивог, имагинарног, наоко невидљивог, с друге стране, Ђерићево меко лирско *ја* заснива своју језичку кућу у лиминалном простору, идеалном дому хибридног идентитета, оног који своју шансу

види управо у могућности да се истовремено буде у два хронотопа, у два жанра, у два (или више) језичка простора.

Балансирајући између позиције *poeta doctus*-а и усамљеног, помало изгубљеног суптилног бића које трага за домом, коренима, завичајем, Ђерић настоји да кроз иронију, која и иначе заузима важно место у његовој поезији, посебно у форми хибридне конструкције (термин М. Бахтина), у којој се ја-говор меша са туђим, новим гласом/гласовима, изрази све недоумице које прате модерно поимање знања и информисаности. Његов пут до Чарнока, до дома, до себе у крајњем покушају, јесте испитивање историјских околности кроз слике свих оних повесно других (Римљани, Келти, Византинци), или кроз представе о онима са којима живимо напоредо. Језик је чувар посебности ентитета и извор сазнања која отварају нове дискурзивне могућности, па и нове стазе ка премошћавању разлика, догми, спутавајућег. Свега онога што представља фамозна скупљена, подстанарска соба у „Пролошкој песми”. И покушај описмењавања властитог идентитета, који је лирском *ја* увек надхват руке, а којег јемчи она другачија егзистенција, што се распростире у дубину/висину.

Ђерићева географија духа је отворена и пријемчива. Она је само наизглед чврсто устројени и стабилни конструкт. Његово осетљиво, меко *ја*, оно чулно и емоционално биће што готово стидљиво помаља главу из цитата и књишке, вавилонске усредсређености, то *ја* је увек на путу, увек на корак од препуштања духовном преступу, напуштања језичког маниризма, на корак до досезања оних царстава облака које, видели смо, његов лирски субјект одређује као свој циљ. Долазак у Чарнок јесте стога објавата тог суптилног *ја*, које излази из окова сцијентизма и коначно налази начин да се одупре корозивним временима, ери пластике и духу паланке. Он дубином своје скепсе готово устоличава засебан молитвени жанр: молитву да се из нагомиланог знања породи чиста, блиставо јасна емоција, да се превазиђе постмодернистички конструктивизам и маниризам (читљив и у његовим ранијим песничким подухватима), да се кроз стазу знања допре, уздигне до крајње личног, камерног спознања, које је једно и недељиво, које је интимни и приватни забран бића, које је његова духовна кућа, његов жуђени дом. Ђерић је песник који жуди и тражи, жуди за језичком кућом у коју ће сместити како своју епску, екстензивну, распричану природу, тако и свој лирски забран, саткан од облака и сумње. Он своју кућу гради на темељу колективног искуства не само једног него више народа, више аутора, понајпре словенских (Киша, Набокова, многих песника из Русије, Пољске, Словачке, које је читао и преводио), али је гради инвестирајући властиту (само)спознају.

Онај ко има привилегију да познаје Зорана Ђерића, његову свестрану личност и радознали, луталачки дух, како у погледу стицања нових знања, тако и у погледу упознавања нових култура, сусрета и прожимања са Другим, тај у *Чарноку* не може збиља не пронаћи песничку

аутобиографију, аутопоетику. *Чарнок* је књига брижљиво конципирана, која је одговорила на строге законе форме. Ипак, она ту форму својом суптилношћу, својом дискретном иронијом, као и умећем да заврши песму и тако читаоца остави запитаног над драмом духа у материјалном, ефемерном, свету и премореном друштву, умногоме превазилази, песнички осваја и зрелошћу надраста.

Драгана В. ТОДОРЕСКОВ

ТИНЕЈЏЕРСКИ САН И ПЕВАЊЕ НАГЛАС

Драган Бошковић, *The Clash*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад 2016

Последња песничка збирка Драгана Бошковића (1970) доима се као експериментални интимни пројекат који настоји да транспонује свет музике и поп културе у сферу песништва и обратно. Услед густе интертекстуалне мреже, наизглед огроман тематски и симболички распон испоставља се, након пажљивијег читања, као сведен на два исходишта – музичко, рокенрол, односно јавно; и религијско, меланхолично, интимно, које од раније запажамо у ауторовом песништву. Искључиво урбани простор у ком лирски јунак обитава (Београд, Лондон, Хамбург, Берлин), а који подупире његов бунт стечен посредством музичког опредељења и концертних искустава, у повратној је спреси са симболичким самоиспитивањем и трагањем за идентитетом.

Бошковић отпочиње свој последњи песнички рукопис на исти начин, између осталог, као и у претходној збирци слојевитог наслова *Отац* (2013). Насловљавајући песму која отвара збирку „Када бих био песник”, он одмах на почетку успоставља иронијски отклон и дистанцира се од вокације и компетенција песника, чиме, у постмодернистичком маниру, разуверава читаоца о својим настојањима. У истој песми спонтано исијавају мотиви који најављују тематску основицу читаве збирке: „А када бих умео да пишем, / – како сам давно рекао – / записао бих: Тереза! / Ништа више. / Али, када бих био песник, / певао бих као Joe Strummer, / јула 1976. године...” Дакле, жена-светица (која је истовремено и чулна жена и љубавница) и фронтмен британског панк састава The Clash Џо Страмер испостављају се као протагонисти и мотивске константе овог рукописа, приде оснажени Бошковићевим својеврсним каталогом личности из поп културе и ере рокенрола. То, међутим, значи и да песник поистовећује поезију са двама сферама – религијом и музиком – у чему лежи основна концепција збирке.